

Biannual Journal of
Metaphysical Investigations,
Vol.7, No. 13, Spring & Summer
2026, pp 351-383

Applying Mulla Sadra's Philosophy to Philosophical Counseling: A Sadrian Approach Based on Cohen's Logic- Based Therapy¹

Sara Nourali,² Hadi Vakili,³ Morteza Jafarian⁴

Abstract

Philosophical counseling is a modern approach to addressing life issues, and Elliott Cohen's Logic-Based Therapy (LBT) is one of its therapeutic methods. This method focuses on correcting perceptions and improving individuals' behaviours and emotions by identifying logical fallacies in their beliefs and providing philosophical antidotes. Therefore, Logic-Based Therapy prioritizes the correction of "perceptions" as the primary basis of behaviour and decision-making. In Mulla Sadra's philosophy, perceptions likewise form the core of human identity. Through the theories of the unity of the perceiver and the perceived and the unity of the faculties, Sadra explains the reciprocal relationship between perceptions and actions. He maintains that human identity is shaped by perceptions, while actions, in turn, influence perceptions. Based on these two perspectives, this research addresses the question of whether philosophical counseling grounded in Mulla Sadra's philosophy can be developed. The results indicate that correcting perceptions and erroneous beliefs through reflective and logical

¹ . **Research Paper**, Received: 31/10/2025; Confirmed: 9/5/2026.

² . Ph.D. Student, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran
(Corresponding author) (saranorali1373@gmail.com).

³ . Associate Professor of Islamic Philosophy and Contemporary Wisdom, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran (drhvakili@gmail.com).

⁴ . Assistant Professor of Islamic Philosophy and Contemporary Wisdom, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran (m.jafarian.kh@gmail.com).

self-awareness can lead to improved behaviour and an enhanced quality of life. Since this Sadrian approach is consistent with the principles of Elliott Cohen's method, the use of Sadrian concepts, especially the unity of the intellect and the intelligible, makes it possible to develop an indigenous model of philosophical counseling.

Keywords: Philosophical Counseling, LBT Method, Unity, Unity of Faculties, Mulla Sadra's Philosophy.

Introduction

Socrates' seminal assertion that "the unexamined life is not worth living" has served as a catalyst for numerous philosophical and therapeutic endeavours. Jon Borowicz initiates his inquiry by invoking Seneca, questioning the utility of philosophy for humanity in distress and suggesting that its primary contribution lies in providing "counselling" to the troubled soul. Elliott D. Cohen, a pioneer in the field and the architect of Logic-Based Therapy (LBT), interprets this Socratic maxim as a foundational principle for integrating philosophical rigour with therapeutic practice. Drawing inspiration from Bob Dylan's evocative phrase, "the times they are a-changing," Cohen emphasizes that the philosopher's vocation extends beyond the ivory tower of academia into the practical realm of philosophical counselling. For Cohen, this practice facilitates a critical examination of one's life, thereby establishing the necessary conditions for human flourishing. Central to Cohen's LBT is the primacy of "perceptions" or underlying beliefs. Emotional and behavioural disturbances are viewed as manifestations of logical fallacies embedded in these perceptions. By identifying such fallacies and prescribing philosophical "antidotes," LBT seeks to rectify distorted cognitions and thereby transform subsequent emotions and actions. Within this framework, the client is conceptualized as an agent whose conduct is a direct consequence of acquired beliefs. Consequently, the counsellor's objective is to correct errors in reasoning so as to enable rational agency. From this perspective, personality and conduct are intrinsic reflections of one's perceptual framework, and accurate perception is a precursor to rational behaviour. Such applied philosophical approaches have paved the way for inquiries into Islamic philosophy. Muslim philosophers, most notably Mulla Sadra, posit rationality as the defining characteristic of the human essence. The rational faculty, capable of apprehending universals, constitutes the bedrock of human social identity. In Sadrian metaphysics, the human being acts as an agent through this faculty, processing not only sensory data but also imaginative and intellectual forms.

These perceptions possess such ontological significance that an individual may become identified with a dominant perception, structuring their entire existence around it. For Sadra, logic serves as an essential mechanism for evaluating cognitions and distinguishing truth from falsehood.

Mulla Sadra's Transcendental Philosophy offers profound resources for philosophical counselling. His theories concerning the unity of the perceiver and the perceived (*Etihad al-'Aqil Wa al-Maqul*) and the unity of the faculties (*Wahdat al-Quwa*) elucidate the profound interconnection between epistemology (knowing) and ontology (being). Human identity is constituted by what one perceives and internalizes; conversely, actions serve to refine and reshape these perceptions. This dynamic reciprocity provides a robust metaphysical foundation for therapeutic intervention.

Existing scholarship in Iran has explored philosophical counselling through various perspectives. Pour Agha's research examined the field through the lens of analytic philosophy, emphasizing clarity and autonomy. Khadamhoseini investigated Sadrian epistemology as a basis for counselling, highlighting the concepts of substantial motion and self-discipline. Furthermore, Nazer Nejad and Naziri Khamenei demonstrated the potential of Islamic philosophy to provide "antidotes" within the LBT framework, while subsequent work by Nazer Nejad explored the integration of virtues, transcendence, and spirituality into Logic-Based Therapy.

The present research builds upon these foundations by conducting a systematic comparison between Cohen's LBT and core Sadrian concepts—specifically, the nature of perception, the nexus between perception and action, the role of logic in cognitive rectification, and the therapeutic implications of the unity of the perceiver and the perceived. The central inquiry is whether a distinctively "Sadrian" approach to philosophical counselling is viable. By synthesizing Sadra's insights into perceptual identity with the practical methodology of LBT, this study aims to demonstrate the applicability and cultural resonance of Mulla Sadra's philosophy within contemporary therapeutic practice.

Philosophical counselling, as institutionalized by the American Society for Philosophical Counselling and Psychotherapy (ASPCP), asserts the interdependence of philosophical and psychological inquiry. It seeks to apply philosophical wisdom to personal exigencies rather than remaining purely speculative. Unlike traditional academic philosophy, it is client-centred and dialogical, functioning similarly to psychotherapy while maintaining a distinct philosophical identity. It eschews medical models and diagnostic

labelling, instead empowering individuals to critically examine their worldviews and construct more coherent and fulfilling lives.

Within this movement, Cohen's Logic-Based Therapy is distinguished by its structured, logic-driven methodology. Inspired by Albert Ellis's Rational Emotive Behaviour Therapy (REBT), LBT reframes emotional disturbances in explicit logical terms. Problems are viewed not merely as irrational beliefs but as flaws in deductive reasoning. LBT reconstructs a client's reasoning processes, identifies specific fallacies (e.g., perfectionism, catastrophizing, and overgeneralization), and replaces them with rational antidotes derived from the history of philosophy, often incorporating virtues as guiding ideals. Sadra's philosophy provides a profound complement to this approach. In his view, the soul is the seat of perception and identity. Through substantial motion and continuous perfection, the soul integrates sensory, imaginative, and intellectual perceptions.

Conclusion

The comparative analysis of Elliott Cohen's Logic-Based Therapy and Mulla Sadra's Transcendental Philosophy reveals significant conceptual convergence and complementary strengths. Both paradigms position perception at the epicentre of human identity and psychological distress. The synthesis of these two approaches yields several key insights:

First, both frameworks agree that human distress is fundamentally linked to the nature of one's perceptions. While LBT provides a practical, structured methodology for detecting logical fallacies and prescribing philosophical antidotes, Sadra's philosophy offers profound metaphysical depth, asserting that because the perceiver and the perceived are unified, the rectification of belief constitutes an ontological transformation of the self.

Second, the integration highlights the reciprocal relationship between cognition and agency. The study demonstrates that actions and perceptions exist in a continuous feedback loop; thus, therapeutic intervention can address both the immediate logical errors of the mind and the long-term trajectory of the soul's journey toward perfection.

Resources

- Cohen, Eliot D. (1995), *Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines*. Vol. 15, No. 2.
- Cohen, Eliot D. (2004), "Philosophy with Teeth." *International Journal of Philosophical Practice*, no. 2: 9–1.
- Cohen, Eliot D. (2015), "What Else Can YOU Do with Philosophy Besides Teach?" *International Journal of Philosophical Practice* 3, no. 3: 31–40.

دوفصلنامه علمی پژوهش‌های مابعدالطبیعی،

سال هفتم، شماره ۱۳، بهار و تابستان ۱۴۰۵،

صص ۳۵۱-۳۵۳

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن^۱

سارا نورعلی،^۲ هادی و کیلی،^۳ مرتضی جعفریان^۴

چکیده

مشاوره فلسفی، رویکرد نوین در حل مسائل زندگی است و درمان منطق محور (LBT) الیوت کوهن، یکی از این روشهای درمانی آن است. این روش، با شناسایی مغالطات منطقی در باورها و ارائه پادزهرهای فلسفی، به اصلاح ادراکات و بهبود رفتارها و هیجانات افراد می پردازد. بنابراین، درمان منطقی «ادراکات» را به عنوان ریشه‌ی اصلی رفتارها و تصمیم‌گیری‌ها، در اولویت اصلاحات قرار می‌دهد. در فلسفه ملاصدرا نیز، ادراکات محور هویت انسانی است و با نظریه اتحاد ادراک کننده، ادراک شده و وحدت قوا، رابطه متقابل ادراکات و اعمال تبیین می‌شود؛ وی معتقد است که هویت انسان از ادراکات او شکل می‌گیرد و اعمال نیز بر ادراکات تاثیر می‌گذارند. این پژوهش براساس این دو دیدگاه، به این پرسش پاسخ

۱. مقاله پژوهشی، تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۸/۹ تاریخ تایید علمی: ۱۴۰۵/۲/۱۹.

۲. دانشجوی دکتری حکمت متعالیه، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (نویسنده مسئول) (saranorali1373@gmail.com).

۳. دانشیار گروه حکمت معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (drhvakili@gmail.com).

۴. استادیار گروه حکمت معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی (m.jafarian.kh@gmail.com).

می‌دهد که آیا می‌توان مشاوره فلسفی مبتنی بر فلسفه ملاصدرا ارائه کرد؟ نتایج نشان می‌دهد که با اصلاح ادراکات و باورهای نادرست از طریق خودآگاهی بازاندیشانه و منطقی، می‌توان به بهبود رفتارها و ارتقای کیفیت زندگی امیدوار بود؛ زیرا این رویکرد ملاصدرا، با اصول الیوت کوهن همخوانی داشته و استفاده از مفاهیم صدرایی به ویژه اتحاد عاقل و معقول، امکان ارائه مشاوره فلسفی بومی را فراهم می‌نماید.

کلید واژگان: مشاوره فلسفی، روش LBT، اتحاد، وحدت قوا، فلسفه ملاصدرا

۱. مقدمه

این سخن سقراط که «زندگی بررسی نشده، ارزش زیستن ندارد» مبنای پژوهش‌های بسیاری است. به همین دلیل است که بوروویچ (Jon Borowicz) مقاله خود را با سنکا (Seneca) آغاز می‌کند «می‌خواهید بدانید فلسفه برای بشریت چه به ارمغان آورده؟ مشاوره! بنابراین سنکا می‌خواهد بداند فلسفه برای انسان در مانده، چه پیشنهاد می‌دهد» (راب، ۱۳۹۸، ص ۳۷). الیوت کوهن (Eliot D Cohen) از پیشگامان مشاوره فلسفی و ابداع‌کننده درمان منطقی، این سخن را ناظر به مشاوره فلسفی می‌داند و معتقد است این سخن سقراط می‌تواند سرمشقی برای همراهی مشاوره و فلسفه فراهم آورد. او همچنین با استناد به این سخن باب دیلن که «زمانه در حال تغییر است»، نقش فیلسوف را در انجام اعمالی چون مشاوره فلسفی، الهام می‌گیرد؛ به گونه‌ای که فیلسوف به عنوان یک مشاور، خارج از آکادمیک، فعالیتی عملی داشته باشد (Cohen, 2015). درواقع، از نظر او مشاوره فلسفی به بررسی چنین زندگی‌هایی کمک می‌کند و شرطی مهم برای خوشبختی انسانی فراهم می‌آورد؛ بنابراین، این ارتباط میان خوشبختی افراد و بازرسی منطقی زندگی است که مشاوره فلسفی در تلاش است آن را عملی سازد (Cohen, 1995). او در درمان منطق محور، ساحت «ادراکات» را دارای اهمیت خاص می‌داند و مغالطات شناسایی شده توسط وی، نشان دهنده‌ی تأثیرپذیری انسان‌ها از مقدمات و ادراکات پیشین، و نقش این مغالطات در عملکرد فعلی آنهاست. از

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۵۷

نظر او انحراف در بُعد ادراک، موجب انحراف در عمل است و برای اصلاح عمل، باید به نظریات و باورهای پذیرفته شده توسط افراد پرداخت و از اصلاحات پیشنهادی خود تحت عنوان «پادزهر» یاد می‌کند؛ فاعل از نظر وی کسی است که براساس باورهای از پیش کسب شده‌اش عمل می‌کند. بنابراین می‌توان گفت از منظر درمان منطقی، شخصیت و عمل افراد بازتابی از ادراکات آنهاست و به تناسب صدق ادراک، عمل عاقلانه نیز بروز می‌یابد. چنین نگرش‌های کاربردی به فلسفه، موجب طرح پرسش‌هایی جدید شده است که به حسب علاقه پژوهشگران، دامنه آن به فلسفه اسلامی نیز رسیده است. فیلسوفان مسلمان از جمله ملاصدرا تفاوت انسان با سایر موجودات را در ناطقیت او دانسته‌اند. منظور از نطق، قوه‌ای است که مبدأ ادراک کلیات است و شخصیت او در جوامع انسانی براساس آن است. انسان در فلسفه ملاصدرا، با استفاده از این قوه به عنوان فاعل عمل می‌کند و نه تنها داده‌های حسی، بلکه خیالی و عقلی را دریافت و صادر می‌کند. تأثیر این دریافت‌ها به حدی است که انسان گاهی ادراکش، همان دریافت خاص در او می‌شود و تحت سیطره همان ادراک، امور را سامان می‌دهد. از نظر او، منطق ترازویی برای ادراک است که افکار بدان سنجیده می‌شود تا فکر درست از نادرست شناخته شود (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۲، ص ۴۳). علاوه بر حکمت صدرایی، حکمت مشاء و اشراق نیز می‌توانند در ارائه مشاوره فلسفی متناسب با نیاز جامعه هدف (یا غیر از آن) ایفای نقش داشته باشند؛ این امر خصوصاً در زمینه ارائه پادزهر نمود بیشتری می‌تواند داشته باشد؛ البته این پژوهش، ضمن آگاهی به این ظرفیت‌ها، قصد دارد پس از بیان مفاهیم کلیدی درمان منطق محور، تعریف ادراک در ملاصدرا را پیگیری کند و سپس نقش اعمال بر ادراکات، منطق بر ادراکات و سیطره ادراکات بر اعمال را مورد بررسی قرار دهد. طبق چنین نگرشی، هویت انسان ادراکات اوست و این ادراکات، از اعمال تاثیر می‌پذیرند، بر خارج تاثیر می‌گذارند و در حیطه منطقی میان ادراکات به دست آمده، تلاقی‌هایی صورت می‌گیرد و هر کدام ممکن است به ادراکی منجر شوند، تا در نهایت به

این سوال پاسخ داده شود که آیا با استفاده از روشنگری صورت گرفته در مسئله اتحاد درک کننده و درک شده به عنوان منبع ادراکی، می توان به ارائه مشاوره فلسفی بر مبنای فلسفه صدرایی امیدوار بود؟

درباره پیشینه مشاوره فلسفی در ایران می توان به مواردی اشاره کرد، از جمله رساله دکتری با عنوان «تبیین مشاوره فلسفی بر مبنای فلسفه تحلیلی و پیشنهاد چارچوبی برای آموزش آن» (پورآقا) که در آن، مشاوره فلسفی براساس فلسفه تحلیلی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این پژوهش اهدافی چون روشن سازی و خودمختاری در جنبه های مختلف شخصیت را پیگیری می کند. همچنین پایانه نامه «بررسی مبانی رویکرد مشاوره فلسفی براساس نظریه معرفت شناسی ملاصدرا» (خداام حسینی) موجود است که در آن اصولی چون حرکت جوهری و انضباط نفس از طریق تنظیم عوامل انسانی و محیطی به مراجعان پیشنهاد می دهد. مقاله «کاربست فلسفه اسلامی در درمان و مشاوره منطقی محور الیوت کوهن» (نظرنژاد، نظیری خامنه) نیز با مرور قدمهای الیوت کوهن جهت رفع مغالطات، در قدم پنجم معتقد است که فلسفه اسلامی می تواند کاندیدی مناسب برای ارائه پادزهر باشد. همچنین مقاله «جایگاه فضائل، تعالی و معنویت در درمان و مشاوره منطقی محور کوهن» (نظرنژاد) موجود است که بر فضیلت مندانه زیستن مراجعان تأکید دارد.

۲. مشاوره فلسفی

انجمن آمریکایی فلسفه، مشاوره و روان درمانی (ASPCP) بر این اصل تأسیس شد که عمل فلسفی و روان شناختی به یکدیگر وابسته هستند و متقابلاً می تواند پشتیبان هم باشند. مشاوره فلسفی (Philosophy Counseling) جنبشی نو در فلسفه است که تلاش دارد اندیشه فلسفی را برای حل مشکلات شخصی به کار گیرد. پتر کوئستنبوم (Peter Kestenbaum) در دانشگاه ایالتی سن خوزه در کالیفرنیا، نخستین چهره برجسته در مشاوره فلسفی جهان انگلیسی زبان بود. کتاب او در سال ۱۹۷۸ با نام تصویری نویی از شخص؛ نظریه و عمل در

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۵۹

فلسفه بالینی، سهم مهمی در شکل‌گیری مشاوره فلسفی داشته است. اما کهن‌ترین انجمن مشاوره فلسفی نخستین بار در آلمان، با عنوان جامعه آلمانی برای فعالیت و مشاوره فلسفی، پدید آمد (مارینف، ۱۴۰۰، ص ۱۲ و ۱). ران لاهو (Ran Lahav) یکی از دلایل اصلی در مراجعه افراد به مشاوره فلسفی را «رشد شخصی» می‌داند. از نظر وی افراد به نزد مشاوران فلسفی می‌آیند تا خود را بهبود ببخشند و یک زندگی عمیق‌تر و غنی‌تر تجربه کنند (راب، ۱۳۹۸، ص ۷۶). این جنبش، به دنبال تهذیب فلسفی همه افراد بالغ نیست، بلکه به دنبال کسب بینش‌های فلسفی خاصی است که می‌تواند برای کمک‌رسانی به افراد یا سازمانها، در جهت غلبه بر مشکلات زندگی مفید باشد. می‌توان گفت مشاوره فلسفی باید با استفاده از روش‌هایش، به مراجعانش کمک کند به نحو انتقادی در مورد ایده‌ها و جهان‌بینی‌های مرتبط با مشکلات عملی رخ داده تأمل کنند. مشاوران فلسفی مجموعه‌ای معلمان نیستند؛ این مشاوران در عین آنکه از همان مجموعه ابزارهای فیلسوفان سنتی استفاده می‌کنند و به دنبال ایجاد معرفت خودتأملانه هستند، اما ابزارها و این نوع معرفت مورد علاقه مراجع است؛ زیرا با مسائل خاص کنونی وی ارتباط دارند، نه آنکه عموماً در یک زندگی خاص و سرشار از مطالعه و تأملات فکری به کار آیند. بر همین اساس مشاوره فلسفی برخلاف فلسفه سنتی، حرفه‌ای یا ورانه است و شبیه به روان‌درمانی عمل می‌کند. براساس همین قاعده باید گفت:

اول، مشاوره فلسفی یک تشکیلات فلسفی است نه علمی؛ در نتیجه اگر علل مسائل زندگی در قالب فرآیندهای زیربنایی روان‌پویشی، اجتماعی و یا طبیعی تبیین شود، مشاوره فلسفی نمی‌تواند به این علل بپردازد.

دوم، مشاوره فلسفی پزشکی نیست، پس باید سلامتی را به مثابه یک آرمان هنجاری کنار گذارد؛ به عبارتی، مشاوره فلسفی نمی‌تواند یک رشته بهنجارکننده باشد (کوهن، زینچ، ۱۴۰۰، ص ۴۲ و ۴۱). همچنین مشاوره فلسفی تعریف اولیه از زندگی را به خود مراجع واگذار

می‌کند (همان، ص ۴۲) و فنونی گوناگون مورد استفاده قرار می‌دهند که فراگیرترین آنها «گفت و گو» است (راب، ۱۳۹۸، ص ۸۸).

۲، ۱. درمان منطق محور

درمان «مبتنی بر منطق» شاخه‌ای از مشاوره فلسفی، با ابداع الیوت کوهن (-۱۹۱۵) است. وی مؤسس تفکر انتقادی سنت لوئیس فلوریدا و از بنیان‌گذاران مشاوره فلسفی در آمریکاست. درمان وی، یک روش پیشرو از «کاربست فلسفی» است که طبق بیان خودش از اواسط دهه ۱۹۸۰ کار را بر روی آن آغاز کرده است و همچنان -از شرق تا غرب- در حال توسعه است و به خصوص در میان مشاوران سلامت روان و مشاوران فلسفی طرفدارانی یافته است. این نظریه با این ایده آغاز می‌شود که بسیاری از مشکلات هیجانی و رفتاری ناتوان‌کننده و خودشکن، ممکن است تا حد زیادی محصول منطق بد فرد باشد و نمی‌توان تخمین زد که چه تعداد از روابط به دلیل ارتکاب خطاهای فکری از هم می‌پاشند و چه تعداد کژرفتاری در بحبوحه دوره‌های خودشکن اضطراب، افسردگی، خشم و احساس گناه می‌تواند ناشی از نتیجه‌گیری‌های معیوب فلسفی باشد. سبک مشاوره کوهن بسیار شبیه به شکلی از درمان به نام «درمان عقلانی، هیجانی رفتاری» است؛ درمان عقلانی، هیجانی و رفتاری ابتدا توسط آلبرت الیس (Albert Ellis) پایه‌گذاری شد. او درمانگری بود که آموزش روانکاوی دیده بود و باور داشت که منشأ بسیاری از مسائل، نه نقص‌های موجود در مکانیسم‌های روان شناختی ناآگاه، بلکه در فرآیندهای تفکر آگاه آنهاست. او در نهایت به این نتیجه رسیده بود که علت اصلی بسیاری از مسائل هیجانی و رفتاری، باورهای نامعقول هستند. از این رو او شکلی خاص از درمان، مبتنی بر پرداختن به این باورهای نامعقول ایجاد نمود. او تلاش می‌کند باورهای نامعقول، که علت اصلی چالش‌های مراجع است را کشف کند و نشان دهد که این باورها نه تنها نامعقول‌اند، بلکه علت اصلی مسائل رفتاری و هیجانی‌شان هستند و برای جایگزینی باورهای معقول تلاش می‌کند. درمانگران این رویکرد، به لحاظ نظری می‌توانند

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۶۱

این روش را برای تمام باورهای نامعقول به کار گیرند، اما به لحاظ علمی، آنها بیشتر بر باورهای نامعقول هنجاری تمرکز دارند؛ زیرا آنها باورهایی هستند که بیشترین ارتباط را با هیجان‌ها و رفتارها دارند. درمان منطق محور نیز، به طور معمول، درک پیچیده‌تری از ماهیت باورها و ماهیت عقلانیت را به رابطه درمانی دارد؛ درکی که ناشی از مطالعه آثار فیلسوفان سنتی است. براساس این درک، باورها نه به تنهایی، بلکه در حکم بخشی از یک کل بزرگتر، در محدوده جهان‌بینی‌ها رخ می‌دهند (کوهن و زینچ، ۱۴۰۰، ص ۴۵). بنابراین درمان منطق محور، اصول خود را از الیس دریافت کرد و آن را در نظام منطقی خود تبیین می‌کند؛ به خصوص اینکه الیوت کوهن، گواهی‌نامه خود را از او دریافت کرده است و خود بیان می‌کند که روش درمان الیس سه دهه قبل از شروع کار او مطرح شده بود و دوستی این دو فرد بیش از دو دهه و تا زمان مرگ الیس ادامه داشته است (کوهن، ۱۴۰۳، ص ۱۱ و ۱۰). الیوت کوهن خود را ابداع‌کننده دیدگاهی متعادل می‌داند و در نقد دیدگاه لو مارینف، مبنی بر وجود دسته‌ای متمایز از مراجعان «سالم» که برای درمان فلسفی مناسب هستند، می‌گوید این دیدگاه به تدریج می‌تواند به این کلیشه خطرناک بدل شود که مراجعان نیازمند به درمان روان‌شناختی، ناسالم یا دیوانه هستند و واجدان مشاوره فلسفی سالم هستند (Cohen, 2004) کوهن در نوشته‌های اولیه خود، از پنج نوع مغالطه نام می‌برد:

ارزشی: این مغالطه استفاده از زبان تجویزی و احساسی است که به صورت خودآگاه یا ناخودآگاه بر نگرش و یا رفتار افراد تأثیر می‌گذارد؛ از جمله این موارد، رفتار خودگوینده است. این گروه شامل خطاهای سنتی مانند استدلال علیه شخص و مسموم کردن چاه است. اما مغالطات دیگر؛ مانند تبدیل ترجیحات به «بایدها» یا «لازم‌های» غیرمشروط و دست کم گرفتن توانایی (نمی‌توانم تحمل کنم)، را نیز شامل می‌شود.

واقعی: این مغالطات، شامل تحریف شواهد تجربی و یا احتمالات هستند. خطاهای تجربی، مانند اتکای نادرست به تجارب گذشته (همچون اصرار به گذشته و پیش‌بینی بدون در نظر

گرفتن تجارب گذشته مرتبط و همچنین سوء استفاده از حالت التزامی «اگر شرایط متفاوت بود» است.

منطقی: این مغالطه به استفاده نادرست از عملکردهای منطقی مانند «یا، اگر... آنگاه...» و رابطه منطقی میان جزء و کل مربوط می‌شود.

ربط: مغالطه اتکا به شواهد نامربوط به نتایج استنباط شده؛ مانند همراهی اکثریت، تعمیم شتابزده، تقلید کورکورانه و «جهان حول من می‌چرخد».

معنایی: این مغالطه به استفاده گمراه‌کننده و مبهم از اصطلاحات مربوط می‌شود؛ مانند شخص‌انگاری، اصطلاحات مبهم و موارد کمتر رایج، چون رفتار با ادعاهای احتمالی به عنوان ادعای ضروری (Cohen, 1995). کوهن سه نقطه روان‌شناختی را بازسازی می‌کند:

الف) فعال‌کننده

ب) نظام‌باور

پ) پیامدهای رفتاری و هیجانی

این سه نقطه در مثال شخصی مانند جان، که اخراج و سپس افسرده شده است، این گونه مطرح می‌شود:

الف) اخراج به دلیل بدعمل کردن

ب) انسان شکست خورده بودن

پ) افسردگی

از نظر کوهن نظم میان الف، ب و پ براساس رابطه‌ی علی-معلولی است، در حالی که درمان منطق‌محور، از منطق قیاسی استفاده می‌کند تا چنین نتیجه‌گیری را در قالب استنتاج از مقدمات دریاورد؛ بنابراین درمان منطقی در قالب استدلال سخن می‌گوید و هر استدلالی شامل چند مقدمه و یک نتیجه است. وقتی کسی با استفاده از مقدماتی به نتیجه‌ای می‌رسد، باید گفت که برای رسیدن به آن نتیجه، استدلال کرده است و این دلیل‌آوری را می‌توان

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۶۳

یک استدلال منطقی دانست (کوهن، ۱۴۰۳، ص ۲۲ و ۲۱). درواقع، LBT نظریه REBT را در قالب استدلال منطقی بازبینی می‌کند و مدل علی-معلولی را به مدلی منطقی سامان می‌دهد و مثال جان و شکست خوردنش را اینگونه بازآفرینی می‌کند:

اگر نتوانم شغلم را حفظ کنم، انسان شکست خورده‌ای هستم
نمی‌توانم شغلم را حفظ کنم
یک شکست خورده هستم

LBT با بازآفرینی و بازاندیشی، عقلانیت و یا توجیه‌پذیری استدلال درمانجو را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، حال آنکه رویکرد «علی» به جای مقدمات و نتایج، در قالب رویدادها، باورها و پیامدها سخن می‌گوید. از این‌رو برای ارزیابی عقلانیت مناسب نیست. حرکت رویدادها و باورها به پیامدها، زبان علی است. کوهن برخلاف رویکرد علی، نظریه‌ای برای توجیه باورها ارائه می‌دهد، نه در مورد تبیین علیت آنها؛ مزیت چنین تغییر جهتی این است که امکان به کارگیری معیارها و اصول منطق و تحلیل منطقی را در جهت کمک به درمانجویان (در تصمیم‌گیری‌های عملی) فراهم می‌کند. براساس LBT، مردم زمانی که با استنتاج‌های معیوب به نتایج خودمخرب می‌رسند، تصمیم می‌گیرند که افسرده و مضطرب باشند. هدف LBT آن است که با خلاص شدن از منطق معیوب و جایگزینی با استدلال صحیح، به گسترش و کیفیت تصمیمات کمک کنند (کوهن، ۱۴۰۳، ص ۲۵ و ۲۴).

۲، ۲. روش کار در درمان منطق محور

درمان منطق محور از چهار فرض ناشی می‌شود:

اول) انسان‌ها اجزای شناختی-رفتاری خود را از پیش فرض‌ها استنتاج می‌کنند.

دوم) انسان‌ها، جایز الخطا هستند؛ و پیش‌فرض‌هایشان معمولاً مغالطه آمیز اند.

سوم) مشکلات عاطفی و رفتاری، معمولاً از نگاه کمال‌گرایانه به واقعیت برمی‌خیزد.

چهارم) انسان‌ها دارای قدرت ذاتی اراده هستند که می‌توانند برای غلبه بر استدلال‌های مغالطه آمیز استفاده کنند (Zeinaich, 2005).

LBT نظام‌مند، از حکمت فیلسوفان بزرگ مانند سقراط، افلاطون، ارسطو، اپیکور، شوپنهاور و دیگران استفاده می‌کند تا برای مظللمات اصلی پادزهر بیابد؛ چنین امری متفاوت از به کارگیری مداوم یک روش بر مبنای یک نظریه خاص فلسفی است. به عنوان مثال، در حالی که REBT به تأثیر اپیکور از مراجعانش انتظار دارد، میان باورهای غیرعقلانی خود درباره یک رویداد (وحشتناک، فاجعه و افتضاح) و خود رویداد تمایز قائل شود، LBT بسیاری از ایده‌های فلسفی دیگر را نیز در مورد شرایط مراجع روا می‌داند. الیوت کوهن LBT را تنها شکل فلسفی درمان می‌داند که به صورتی مدون، از نظریه‌های فلسفی به عنوان پادزهرهای عقلانی برای غلبه بر انواع خطاهای فکری استفاده می‌کند. همچنین LBT «فضایل متعالی» را نیز به دیدگاه خود اضافه می‌کند تا فراتر از صرف غلبه بر خطاهای فکری، از آن در هدایت درمانجویان به جهتی مثبت بهره‌بردارد. الیوت کوهن برای بیان سبک درمانی خود مقالات و کتاب‌هایی نگاشته است و در این آثار، مشاوران به مراجعان خود در حل مشکلات زندگی‌شان کمک می‌کنند و با توسعه و تفصیل این مراتب ادعا می‌کنند که چگونه می‌توان آن را در زمینه بالینی نیز به کار گرفت (کوهن، ۱۴۰۳، ص ۱۷). وی یازده نوع مغالطه اصلی را شناسایی می‌کند و فضیلتی جهت پادزهر آن پیشنهاد می‌کند:

کمال‌خواهی	ایمنی متافیزیکی
افتضاح‌سازی	شجاعت
نفرین کردن	احترام
هم‌رنگی	اصالت
نمی‌توانم	میان‌رویی
نگرانی از وظیفه‌شناسی	خلافت اخلاقی

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان/ ۳۶۵

دغل کاری	توانمندسازی
دنیا حول من است	همدلی
ساده سازی	قضاوت درست
تحریف	آینده نگری کردن)
حدس کورکورانه	علمی بودن

جدول شماره ۱

سپس این فضیلت‌ها را تعریف می‌کند:

ایمنی متافیزیکی	پذیرش عقلانی نقص‌های موجود در واقعیت، مانند ممکن الخطا بودن (خود و دیگران)، وجود شرّ، عدم قطعیت، ناتوانی در دانستن همه چیز و کنترل همه چیز
شجاعت	مواجهه با بداقبالی، بدون دست کم گرفتن یا دست بالا گرفتن خطر و تمایل به پذیرفتن ریسک‌های معقول
احترام	اجتناب از درجه‌بندی جهان براساس بخشی از آن؛ نگاه مطلوب به تصویر بزرگتر کیهانی؛ پذیرش نامشروط خود و دیگران براساس درک فلسفی از کرامت انسان.
اصالت	زیستن خودمختار براساس درک خلاقانه خود، به جای همرنگی کورکورانه.
میانه‌روی	کنترل عقلانی اعمال، هیجان‌ها و اراده خود از طریق رعایت حد وسط، مثلاً در کنترل خلق یا خواسته‌های جسمانی و مادی

خلاقیت اخلاقی	حل و فصل فلسفی و مبتکرانه چالش‌های زندگی، به جای نشخوار فکری.
توانمندسازی	رفتار کردن با دیگران در مقام عاملی عاقل، به جای رسیدن به اهداف با بازی‌های قدرت
همدلی	برقراری ارتباط با دیگران، به جای درک دنیا با عینک خود محوری
قضاوت درست	تشخیص واقع‌بینانه و بدون سوگیری در امور عملی، برخلاف قضاوت قالبی
آینده‌نگری	تعمیم‌ها و پیش‌بینی‌های استنتاجی موجه
علم‌گرایی	فرضیه‌های معقول و استقرایی برای تبیین حقایق، به جای اتکا به تفکر جادویی، تعصب و ضد علمی.

جدول شمار ۲

(کوهن، زینچ، ۱۴۰۰، ص ۱۴۰ و ۱۳۹). کوهن هشت مغالطه اول را عاطفی-رفتاری و سه مغالطه دیگر را مغالطه گزارش‌دهی می‌داند؛ توقع کمال نیز مهم‌ترین مغالطه است و سایر مغالطات از آن استنتاج می‌شود (Cohen, 2019).

۳. تعریف ادراک

در ساحت فلسفه ملاصدرا، به تأسی از اسلام و فلاسفه یونان، تمایز انسان با موجودات، ناطقیت او عنوان شده است. نفس با این توانمندی، ادراکات را دریافت کرده و آنها را در ساحات مختلف قرار می‌دهد. دریافت‌های نفس و نیز اتحاد او با بدن، منشأ ادراکات بی‌شماری است و گاهی این ادراکات در سطوح بالاتر بی‌نیاز از بدن است. از نظر ملاصدرا، غرق‌شدگان در وهم، منغم در طبیعت، از آن چیزی را درک می‌کنند که به آن باور دارند

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۶۷

و نفس آنها جدای از توانمندی قوه گونه‌اش، در فعل، از اوهام و ماده جدایی ندارد؛ به نحوی که آن انسان چیزی نیست جز ادراکش؛ مانند آنکه از قرب، بُعد، معیت و فوق؛ قرب، بُعد و فوق زمانی و مکانی را درک می‌کنند و کوچکترین ارتقایی برای افکار آنان به مراحل بالاتر نمی‌شود (صدرالدین شیرازی، ۱۳۸۷، ص ۱۱۵). او در تفاوت ادراکات انسان، آیات را مثال می‌زند «هر انسان دارای ظهر و بطن و حد و مطلع است و آیات لسان حال افراد انسانند به حسب ترقیات و ظهور او در قوس صعودی، از جهت کسب ملکات» این ملکات هر چه باشند، انسان نماینده آن است و تنها ملکاتی را در خود بروز می‌دهد که نفوذ راسخ داشته باشد؛ چنانکه برخی از آیات ناظر به مقام خلق و ظهور انسان هستند و ادراکی جز آنچه برایشان مقدر شده است را نمایان نمی‌کنند؛ «لسان وجود مادی و تحصیل وجودی او در زمان و مکان و نحوه تحقق آن در عالم شهادت و خلق به حسب کسب اعمال هستند» (همان، ص ۱۳۶). تأثیر ادراکات و نفوذ آنها در نفس، زمانی که این ادراکات کاذب هستند، انسان را در ورطه‌های سقوط قرار می‌دهد و رهایی از این ورطه امکان ندارد، مگر آنکه درصدد خلع عادات برآید (همان، ص ۱۴۰). تنوع این ادراکات نیز موجب می‌شود تنها تحت سیطره اوهام و عاقله خود نباشند، بلکه اشخاصی که خیالشان تحت قوه عاقله نیست و غلبه با خیال است، قوه فکری این اشخاص حول صور خیالی و جزئی حرکت کند و وا همه و قوه خیال دائم در صحنه ادراکات، فعلش محاکات صور جزئی است. از نظر ملاصدرا کسی برتر است که خیال خود را مغلوب قوه عاقله کند، معانی الفاظ را، به اتم صور درک نمایند؛ این افراد خیال را در مقام صدق لفظ بر معانی کلیه کنار زده و فقط در مقام تطبیق بر مصادیق متکثر، خیال را استخدام می‌کنند (همان، ص ۱۵۷). همچنین فرد با تأمل در آفاق، دریافت‌های خود را براساس آن سامان می‌دهد و ادراکاتش مساوی با آن می‌شود؛ «النظر فی الآفاق و الأنفس» (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۰، ص ۲۷). بنابراین تمام هویت انسان، همان چیزی است که ادراک کرده است و در وی رسوخ پیدا کرده است، چنانکه گفته می‌شود حقیقت و

هویت هر شیء مرکب، جهت صورت اوست؛ صورت حقیقی - که نفس ناطقه باشد - فصل مقوم است و ملاک انسانیت و مصحح صدق انسان بر آن، فصل انتزاع از صورت، عقل و عاقل و معقول - یعنی همان نفس ناطقه مجرد تام - است. نفس با غلبه آن ادراک، صورتش همان ادراک خواهد شد. خلاصه آن که تمام هویت حقایق مرکبه، صورت شیء است (آشتیانی، ۱۳۸۱، ص ۴۳). مسئله «جهل مرکب» و «جهل در برابر عقل» نیز چنین است. از انواع جهل در منظر ملاصدرا، جهل مرکب است. اهمیت جهل مرکب به این است که هیئت ظلمانی است، دارای رسوخ و تأثیر عمیق، و وقتی حاصل شود، شخصیت و شاکله فرد را نادانی شکل می‌دهد. برای رسیدن به یقین، باید سیطره جهل مرکب از بین رود؛ زیرا در این حالت، فاعل دارای عقایدی است که آنها را حاکی از واقع می‌داند و از عدم انطباقشان آگاهی ندارد و بدون زدودن سیطره آن از قلب، جایی برای وصول به نور وجود باقی نمی‌ماند (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۶، ج ۱، ص ۳۴۰). تداوم این جهل، موجب عذاب ابدی است؛ زیرا شخص از نادانی خود بی‌خبر است و به عناد با حقیقت، بدون آنکه خود بداند، ادامه می‌دهد (همان، ج ۲، ص ۱۷۰). معنای دیگر جهل، جهل در مقابل عقل است؛ این جهل حامل تصدیقی غیرواقعی است که مساوی با شخصیت فرد قرار می‌گیرد. تحریر این است که عقل صورت عقلی است که دو حالت دارد؛ صورت عقلی که برای شخص حاصل، و فاعل نسبت به آن عاقل می‌شود، دوم صورت عقلی قائم به ذات خویش که برای خود عاقل و معقول به شمار می‌آید. حالت دوم نمونه‌ای از عقل بسیط است که همه معقولات را دربردارد. جهل که مقابل عقل قرار می‌گیرد، صورت نفسانی متضاد با عقل، علم و حکمت است. این صورت نفسانی، به لحاظ آنکه تصویری در نفس است، واقعی به شمار می‌رود اما به لحاظ حکم، خلاف واقع است؛ همانطور که صورت علمی با شدت یافتن، عقل وجودی جوهری می‌شود، صورت وهمی کاذب نیز با شدت به شیطانی دور از حق بدل می‌شود (همان، ۱۳۶۶، ج ۱، ص ۴۰۵). جهالت این شیطان می‌تواند تا جایی رود که جز تاریکی نبیند و منبع افعال

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۶۹

جاهلان و حالات جباران شود. بنابراین تمثیل این عقل به شیطان، از باب مبالغه و مجاز نیست (همان، ج ۱، ص ۴۰۵). بحث این همانی شخصیت انسان با ادراکاتش، تنها مختص به جهان مادی و ادراکات نمی‌شود؛ بلکه جهان پس از مرگ را نیز در برمی‌گیرد. زیرا گفته می‌شود که جسم برزخی از حیث تأثیر، قبول، فعلیات، بروز و ظهور فعلیات کامنه در باطن، به مراتب تمام‌تر و کامل‌تر از اجسام مادی است. توضیح این مطلب تنها با یگانگی ادراکات و ملکات با شخصیت انسانی ممکن است؛ زیرا بدن مادی در دار اخروی از بین می‌رود و بدن و شخصیت اخروی، محصول ملکات و ادراکات و به تعبیری، خود آن ادراکات است که در دار عقبا، عالم فعلیت، آثار، نشأت، ظهور سرائر است؛ به این صورت که بین ابدان دنیوی و اخروی از جهاتی اتحاد برقرار است و هر بدن سیال متحرک در عالم دنیا به بدنی در باطن خود که قبول تلاشی ننماید، قائم، حی، شاهد و حاضر است (همان، ص ۴۶ و ۴۵). مشتهیات انسانی در عالم آخرت، که به صرف توجه نفس و اراده روح، حاضر، و نحوه وجود علمی آن با وجود خارجی آن واحد است، به حسب شرافت، تابع معرفت انسان محشور است. اختلاف شهوات، لذات و نعم اخروی نسبت به افراد محشور در آخرت متفاوت است و هر نفس در آخرت، خود، عالمی مستقل است و برخی از نفوس به واسطه سعه درجات حاصل از علم و عمل، مشتمل بر عوالم و محیط بر مراتب مختلف وجودی است (همان، ص ۲۷۹ و ۲۷۸).

۳، ۱. رابطه عمل با ادراکات

نفس با بدن متحد است؛ یعنی نفس، ادراکات خود را با استخدام قوای نفسانی و بدنی کسب می‌کند. ارتباط میان نفس (موجودی عالی) و درک کننده، با بدن در همین رابطه ادراک و عمل است. بنابراین نفس برتر و بالاتر است و خود نیز قوایی برای صدور ادراک دارد، اما بی‌نیاز از بدن و قوایش نیست؛ زیرا ادراک در مراحل، برخاسته و متأثر از کارکرد قوای جسمانی و بدن است و از طرفی خطای معرفتی و خطای عملی نیز غیر از یکدیگر

هستند (جوادی آملی، ۱۴۰۱، ج ۲۰، ص ۵۸۴). ملاصدرا در عباراتی، ادراک را کار نفس و واهمه آن می‌داند؛ مانند زمانی که اطلاعات باصره را تفسیر می‌کند و حکم به بزرگی یا کوچکی می‌دهد؛ بنابراین ادراک در موارد اولیه، از قوای بدنی نشأت می‌گیرد و نفس از طریق وحدتش با قوا، ادراک و زمینه ادراکات را ایجاد می‌کند. وی در *سفار سخنان مشائیان* درباره آنکه صورت محسوس در نزد آلات حسی حاصل می‌شود، بیان می‌کند و مبنای «نفس با وحدتش مشتمل بر قواست» ترسیم می‌کند؛ براساس این مبنا نفس در مرحله حس، صورت محسوس را ادراک می‌کند و ابزارهای حس، مظاهری از نفس هستند (همان، ۱۴۰۱، ج ۲۰، ص ۵۷۹-۵۷۶). مسموعات، مبصرات و ملموسات؛ کیفیات محسوس، و خوشحالی، غم، اندوه؛ کیفیات غیر محسوس هستند و همگی صلاحیت دارند که به قوای ادراکی وارد شوند و موجب ادراک شوند؛ مثلاً دست گرم می‌شود، چشم می‌بیند و گوش می‌شنود و آنها هنگامی که در قوای حسی هستند، کیفیات محسوس هستند و در حقیقت با صرف نظر از محکی خود، کیفیات نفسانی هستند (همان، ۱۴۰۱، ج ۲۰، ص ۵۸۸). و درباره احساس می‌گوید: «نه انفعال بلکه، نفس واجد استعدادی خاص جهت ایجاد صورتی مماثل با صورت مادی در صقع خود می‌شود» (مصباح یزدی، ۱۳۹۴، ص ۹۳). این صورت مماثل، منوط به آن است که مزاج عضو تغییر یافته باشد (همان، ص ۱۸۵). اساساً ادراک انسان به اعضاء و جوارح، اکتسابی است که از طریق حس و تجربه به دست می‌آید (همان، ص ۲۱۱). با این وجود، قوای نفس مستقل از وجود نفس نیستند بلکه نفس، وجود واحدی است که واجد مراتب است و تمامی این قوا، شئون وجود واحدی را تشکیل می‌دهند (همان، ص ۲۴۷). ملاصدرا در این عبارات بر وحدت نفس تأکید دارد، اما قوا را نیز به رسمیت می‌شناسد و در برابر مخالفانی که قوا را قابل چشم پوشی می‌دانند، جایی برای این سوال نمی‌بیند؛ زیرا تغایر قوای نفسانی غیر قابل انکار است (همان، ص ۲۹۵). از نظر او قوا واسطه ارتباط موجود عالی برای افعال است؛ به این صورت که در مرتبه پایین‌تر تنزل می‌کند تا منشأ اثر باشد و درک

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۷۱

حاصل شود؛ بنابراین، اعمال چیزی جز شرط به ظهور رسیدن، تکامل و این همانی شخصیت با ادراکش نیست. نقش این قوا متناسب با جایگاه آنهاست؛ به عنوان مثال برای حرکت دادن قوه‌ای به کار می‌رود که سریان در تمام بدن دارد. بنابراین قوا، دارای انتساب‌های مختلف با نفس هستند؛ گاهی نیاز نفس به استخدام به اوج می‌رسد و گاهی این استخدام در مرحله ضعیف‌تری صورت می‌گیرد (همان، ۳۲۹ و ۳۲۸). عمل در ایجاد ادراکات، دو صورت است؛ اول تزکیه؛ این برای افرادی که قدرت بحث‌های نظری را ندارند مناسب است، و روش دیگر؛ اصلاح نظریات از طریق یافته‌های علمی و جهت بخشیدن قوای ادراکی به جانب درست است. از سوی دیگر، ادراک دارای ارتباطی نزدیک با شرایط عصبی مغز است؛ آسیب مغزی و تأثیر سموم مانع از ادراک می‌شود و عملکرد ذهن را تحریک و متوقف می‌کند. وابستگی به کارکردهای مغزی ما را به این تبیین می‌رساند که ادراک عقلی به کارکرد مناسب عصب - به تبع آن قوا - بستگی دارد؛ زیرا به کار حواس بستگی دارد و دستگاه عصبی نیز به عنوان اندام حواس عمل می‌کنند. نتیجه آنکه این وابستگی، نشان دهنده آن است که متعلق ادراک باید قبلاً به وسیله حواس ادراک شده باشد. همچنین اتحاد خاص نفس با بدن دلیلی ذاتی و بنیادی در اختیار ما می‌گذارد که متعلق عقل باید متعلق باشد که از طریق حواس ادراک شده باشد. نفس اگر در بدن کار می‌کند به وسیله قواست؛ قوا موادی را فراهم می‌کنند که قوای مجرد، افعالشان را در آنها انجام دهند. به عبارتی، متعلق خاص ذهن، در داده‌هایی است که حواس و مخیله ذهن را تغذیه می‌کنند (امامی، حسن پور، ۱۳۹۶). همچنین ما به سبب بیماری دردمند می‌شویم؛ در آن لحظات، شخص جز آنچه مربوط به بیماری اوست درک نمی‌کند. دردمندی، فعالیت فرد را به صورت گسترده‌ای مختل می‌کند؛ در نتیجه دردمند شدن معنایی جز همان شعور و ادراک نمی‌تواند داشته باشد. نفس در تمام بدن و اعضای آن حضور دارد؛ اگر حضور نداشت دردمندی نیز معنا نداشت (صدرالدین شیرازی، ۱۹۸۱، ج ۶، ص ۱۵۹). این مسئله در افعال طبیعی نیز می‌تواند گواه باشد؛ زیرا وقتی

فعلی طبیعی در انسان مختل می‌شود، قوای ادراکی نیز از آن متأثر می‌شوند و با اختلال روبرو می‌شوند؛ مانند زمانی که انسان پس از رفع مشکل در سیستم طبیعی خود، به مسیر فکری باز می‌گردد و اشتغال بدن را نفس به دست می‌گیرد (مصباح یزدی، ۱۳۹۴، ص ۳۴۸). بنابراین تألم نفس در اثر تحولات بدن، حاکی از سریان نفس در اعضا است و حتی مسئله مرگ نیز، اساساً براساس سریان نفس بر بدن توجیه می‌شود (مصباح یزدی، ۱۳۹۴، ص ۳۴۷). ملاصدرا در تفاسیر آیات نیز، وقتی به عمل می‌رسد آن را مقدمه‌ای برای ادراک می‌داند. از نظر او عمل وسیله ادراک است و مانند زرع و نتیجه زرع، مقدمه و نتیجه و خادم و سلطان است (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۰، ص ۳). در شواهد نیز اصحاب یمین براساس اعمالشان، صاحب سعادت معرفی می‌شوند؛ زیرا اصحاب یمین، مبدأ کلیه تصوراتشان عقل عملی است و عقل عملی اساس سعادت اخروی آنها را می‌سازد (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۰۲).

۳، ۲. مغالطات منطقی

همانطور که قوای جسمی و نفسانی بر هویت اثرگذار می‌شوند، در این صنعت نیز هر گونه خطا می‌تواند منجر به مغالطه شود. توضیح آنکه ملاصدرا به مانند پیشینیان، قیاس، استدلال و سایر را که می‌تواند منجر به ادراکات شود، منوط به حداقل دو مقدمه می‌داند که سرنوشت نتیجه را تعیین می‌کنند؛ قضیه‌ای که جزء قیاس قرار می‌گیرد، مقدمه؛ و اجزاء مقدمه بعد از تحلیل، حدود نامیده می‌شوند (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۲، ص ۷۱). سپس مغالطاتی که می‌تواند استدلالها و قیاس‌ها را مورد خدشه قرار دهد، یادآور می‌شود:

عدم تکرار حد وسط؛ در باز است، باز پرنده است؛ در پرنده است.

مصادره به مطلوب؛ باید اجازه آزادی سخن نامحدود، که دولت هم از آن سود می‌برد همیشه به مردم داد؛ زیرا بسیار راهگشای منافع مردمی خواهد بود که در بیان احساسات خود از آزادی نامحدود بهرمند باشند.

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۷۳

گذاشتن جزء علت به جای علت؛ از کار اخراج شدم، چون صاحب فرزند شده‌بودم و کمی بیشتر مرخصی می‌رفتم.

تمثیل ناروا؛ شبیه خواهرم هستم، پس باید سرنوشت او برایم تکرار شود.

ملاصدرا مغالطه را صنعت دروغی می‌داند که ادراک حقیقی به شخص نمی‌دهد؛ بلکه او بالعرض با دروغ نفع می‌برد؛ کسی که مغالطات را بشناسد نه به غلط می‌افتد، نه دیگران را به غلط می‌اندازد و در عین حال توانایی دارد که مغالطه‌گر را به غلط اندازد (همان، ص ۹۹-۹۷). بنابراین شناخت مغالطات، برای ملاصدرا امری ضروری تلقی می‌شود و همین اهمیت را می‌توان به ادراکش از زندگی نیز ارجاع داد. بخشی از ادراکات انسان از طریق تحلیل-ترکیب‌های ذهنی حاصل می‌شود؛ مانند قیاس که افاده تخیل کند «شعر» است و تصدیق شود، «برهان» است؛ همچنین اگر از آن ظن بوجود آید «خطابه» است و در صورتی که مشتمل بر عموم اعتراف باشد، «جدل» است؛ همچنین مشتمل بر تسلیم نباشد، «سفسطه» است. برهان از این جهت یقین‌آور است که انتاجش از صورت یقینی است، بنابراین غیرقیاس نیست. ماده برهان نیز باید یقینیات باشد؛ یقینیات عبارتند از: اولیات، مشاهدات، تجربیات، حدسیات، متواترات و فطریات. نظم صناعات این است: برهان از یقینیات، جدل از مشهورات، خطابه از مظنونات، شعر از مخیلات و مغالطه از شبیه یقینیات استفاده می‌کند. از ارسطو نقل است که مقدمات براهین، مانند نتایجشان باید ضروری باشند؛ زیرا منفعت براهین یا سفسطه، همگانی و برای همه است. برهان از این جهت نافع است که برای حقیقت بکار می‌رود و دانستن سفسطه برای پرهیز از آن است؛ برخلاف جدل، مغالطه و شعر. زیرا جدل برای ملزم نمودن دیگران، خطابه برای قانع ساختن و شعر برای خیال افکندن است؛ در حالی که برهان و سفسطه در مورد دیگران و مشارکت با مردم در تمدن است (همان، ص ۹۰-۸۸).

ملاصدرا خواندن منطق را ضروری می‌داند:

- قبل از ادراک جدید، ذهن را در طریق مطلوب راهنمایی می‌کند.

- بعد از ادراک جدید، علم درست را از نادرست جدا می‌کند.
 - علوم و معارف بشری را از جهت تنظیم و ترکیب صوری مقدمات طبقه‌بندی می‌کند.
 - علوم و معارف بشری را از جهت مبادی و مواد، بدرجات مختلف تقسیم می‌کند.
 - ارزش هریک از طبقات و مراتب را معین می‌کند.
- در واقع، منطق دستوری است برای فعالیتها و جستجوهای ذهنی، تعیین ارزش و اعتبار نتایج حاصل از فعالیت‌ها؛ ادراک جدید، به دو جزء حاصل می‌شود:
- جزء مادی: معلومات اولیه یا مبادی علوم
- جزء صوری: هیئت ترکیب و ربط مواد با یکدیگر
- بنابراین برای تشخیص ادراک صحیح دو نوع اطلاعات لازم است تا بتواند:
- مواد و مصالح صحیح و فاسد، بادوام و بی‌دوام را بشناسد.
 - کدام مواد متناسب با نوع صنعت اوست.
 - از طراحی و نقش صورت و هیئت متناسب با عمارت مطلوب مطلع باشد.
 - اطلاعات کافی راجع به ربط دادن اجزاء بطور دارای استحکام، تا از یکدیگر متلاشی نشوند.
- علم منطق، مشتمل بر قوانینی است که متکفل این امور است و همچنین، ارزش طبقات و درجات ادراکات را تعیین می‌کند؛ زیرا چنانکه عمارت‌ها درجه‌بندی می‌شوند، علوم نیز از جهت مواد، اقیسه و اشکال در اعتبار و ارزش علمی دارای شدت و ضعف هستند و منطق درجه اعتبار طبقات آن را معین می‌کند؛ مثلاً ارزش شناسائی که از حدناقص حاصل می‌شود کمتر از حدتام است، ارزش نتیجه رسم تام کمتر از حدناقص و رسم ناقص از همه کمتر است و در عین اینکه همه آنها موجب حصول ادراک و معرفت تازه‌ای می‌شوند (همان، ص ۱۱۴-۱۱۲).

۳، ۳. رابطه ادراکات با عمل

کنش‌های انسانی چنان که پیداست، در ساحت «نظری» و «عملی» صورت می‌پذیرد؛ قوه عمل، دارای شدت و ضعف در مورد افعال، اعمال، رأی و ظن است و در کلیه اعمال خود در این عالم، محتاج وساطت بدن است (مگر به ندرت) و قوه نظری بزرگترین احتیاجش به بدن، در ابتدای امر است (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۰۲). ملاصدرا در /سفار، سعادت حقیقی را «ادراکی-نظری» می‌داند، به گونه‌ای که عمل خادم اوست (مصباح یزدی، ۱۳۹۳، ص ۳۹). براساس تصویر صدرایی، نفس ناطقه در ذات، جوهری است عقلانی، روحانی، اعلی و اشرف از عالم جسمانی که ادراک کننده است، اما مابین او و قوای روحانی-جسمانی اش اتحادی برقرار است؛ به گونه‌ای که برای نفس، انحطاط و نزولی به آلات و قوا است که برای او کاهشی واقعی محسوب نمی‌شود؛ بلکه زمینه کمالی است تا ادراکات جدید کسب کند و بر کمالاتش بیافزاید (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۲۹۵). این افزودن، حاصل همکاری قوه نظری و عملی، با ارسال شواهد آگاهی‌دهنده به نفس، و ترسیم ادراکات جدید است. رابطه این دو را مانند رابطه روح و جسد دانسته‌اند که با هم همراه اند و هر مرتبه از ادراک، موجب عملی مناسب با خود اوست و در مقابل، هر عملی نیز زمینه‌ساز نوع خاصی از ادراک است. در این رابطه لزومی، هر چند سعادت انسان از سنخ ادراک اوست و عمل به عنوان ابزار شناخته می‌شود، اما انسان تا زمانی که در این دنیا است از تکامل در عملش بی‌نیاز نیست؛ زیرا عمل است که کمالات به دست آمده را حفظ می‌کند. پس از مرگ نیز سعادت و شقاوتش در گرو ادراکات و اعمال است و نفوس ناطقه، به اندازه تعامل صورت گرفته میان نظر و عمل، در دسته‌های ناقص در ادراک و عمل، متوسطین در ادراک و عمل و کامل در ادراک و عمل قرار می‌گیرند (همان، ۱۳۷۵، ص ۳۷۲).

۳، ۳، ۱. شواهد بر تأثیر ملکات و ادراکات

ملاصدرا این همانی میان نفس، به عنوان سازنده شخصیت انسان، با اعمال خارجی را براساس شواهدی بیان می‌کند که از جمله آنها موارد زیر است:

الف) ادراک نفس به بدن، وهم، خیال و حس به واسطه اضافه قهری اشراقی است و به مقدار تسلط و اشراقش بر آنها علم و ادراک خواهد داشت (صدرالدین شیرازی، ۱۹۸۱، ج ۶، ص ۲۵۰). بنابراین ادراک وهمی، عمل وهمی، ادراک خیالی، اعمال متناسب با خیال خواهد داشت.

ب) فرح نطقی، غم نطقی: احوال نفس ناطقه تأثیر غیر قابل انکار بر بدن دارد؛ شاد شدن از خبری، رنگ چهره ما را تغییر و اشتها را افزایش می‌دهد. واقعه ناگوار، مساوی با به هم خوردن سیستم طبیعی بدن است.

پ) کمال انواع انسانی، حیوانی و نباتی و امدار نفس است؛ نفس است که با ادراکاتش کمال هر چیزی را برایش فراهم می‌کند (مصباح یزدی، ۱۳۹۴، ص ۲۵۱ و ۲۵۰).

ت) فعل‌های بدن حصولش به تبع شعور نفس به ذاتش است؛ بنابراین در نفس، ادراکی بالذات موجود است که علمی، حضوری و ذاتی است. کمالات و عشق به آنهاست که به تبع آن، شوقی در نفوس نسبت به تحصیل کمالات در سایه تعلق به ماده، تدریجاً امکان‌پذیر است. بنابراین، نفس علاوه بر شوق اصیل نسبت به مبادی دارای شوقی طبعی نسبت به توابع ذات خود، یعنی افعال و آثار طبیعی است (همان، ص ۳۴۳-۳۴۰). و هر چقدر روند سیر وجودی او قوی‌تر باشد، عمل نیز به همان مقدار قوی‌تر خواهد بود (مصباح یزدی، ۱۳۹۳، ص ۴۱ و ۴۰)؛ زیرا آگاهی و ادراک بر هر فعل مقدم است (همان، ص ۸۰).

چ) سعادت و شقاوت، ادراکی است:

اول. شقاوت، از نقصان غریزه و امری عدمی مانند مرگ و فلج اعضاء است؛ چون عدمی است درد آن احساس نمی‌شود. مانند اینکه شخص چون نمی‌تواند از پایش استفاده کند، متوجه فلج بودن آن می‌شود.

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۷۷

دوم. شقاوت، به علت غلبه و عصیان احوال و اوصاف متعلق به بدن و نافرمانی‌های حواس ظاهری است.

سوم. انکار حق و حقیقت با تمایل به آراء نادرست و انکار حکم عقلی به واسطه عقاید سفسطی، جدلی، تقلید و حب شهرت و ریاست (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۶۸).

مطابق با شقاوت‌های انسان، موانع سعادت ادراک نیز وجود دارد:

اول) نفوس کودکان و عوام از علم و دانش که یا نفس آنها از ادراکات بازمانده است؛ و یا ادراکات و ملکاتی بر آنها غالب است که جز نادانی، عمل دیگری از آنها سر نمی‌زند.

دوم) کدوراتی که سبب تیرگی نفس شده و منشأ صدور اعمال جاهلانه در وی می‌شود؛ مانند معاصی و گناهان که ملکات و اوصافی لذت‌جویانه را در فرد تثبیت می‌کند.

سوم) انحراف از عالم حقایق، توجه و التفات او به سمت مصالح زندگی مادی و انصراف او از دانش و بینش عمیق.

چهارم) بودن حجابی که مانع بین نفس و صور علمیه، به علت آراء و عقاید باطل که از طریق تقلید و تعصب در فطرت وی جایگزین شده است و به حدی رسوخ یافته که ادراک نادرست، هم مانع دیدن حقیقت می‌شوند و هم عمل نادرست را فرمان می‌دهند.

پنجم) جهل به طریق وصول؛ یعنی عدم انتقال از صور علمیه به صورتی دیگر؛ رسیدن دارای مقدماتی است و تا طریق وقوف صحیح نباشد، نمی‌تواند از تحلیل و ترکیب به نتیجه درست دست یابد. بنابراین جهل به اصول معارف و کیفیت تألیف و ترتیب آنها و عدم انتقال، موجب حرمان از مطلوب است. مانند کسی که می‌خواهد پشت سر خود را ببیند و این شخص ناچار محتاج به دو آینه است که هر دو را در دست بگیرد؛ در این صورت است که صور، به خوبی منتقل می‌شود و از آینه‌ای به آینه‌ای دیگر راهنمایی می‌شود. به همین ترتیب در اکتساب علوم و معارف عقلی راه و روش‌های عجیبی است از طریق آینه‌ها و اشباح و صوری که از آنها به یکدیگر منتقل می‌شود (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۷۱ و ۳۷۰). در هر کدام از موارد، شدت

رسوخ ملکات و اوصاف ناپسند می‌تواند به مرحله‌ای برسد که شخص، تنها عمل جاهلانه انجام دهد. این عدم بینایی به سیطره خود ادامه می‌دهد تا تمام او را در بر بگیرد؛ چنانکه برعکس آن را نیز می‌توان در سعادت مشاهده کرد؛ بدین ترتیب عمل انسان برساخته‌ای از ظن، جهل، باور، ملکات و صفات اوست.

۴. اتحاد

از منظر ملاصدرا ادراک حقیقی بازتابی از اتحاد حقیقی است؛ ادراک برای نفس کمال اول است؛ هر ادراکی، چه حسی و چه عقلی فقط به طریق اتحاد میان مدرک و مدرک است. نفس در مقام حس با صورت محسوس انشاء شده، یکی می‌شود و حاس و محسوس یکی است؛ در مقام عقل با صورت عقلیه متحد می‌شود و عقل، عاقل و معقول هر سه یکی است (همان، ۱۳۷۵، ص ۳۵۸). ادراک همان آگاهی به موجودات است. این ادراک، گاهی بدون دخالت صور حسی و خیالی است که به آن علم حضوری می‌گویند و گاهی با وساطت صور حسی، خیالی و مفهوم عقلی است که به آن علم حصولی می‌گویند. این علمی است که مخصوص نفوس متعلق به ماده است و مرتبه‌ای از وجود نفس به شمار می‌رود و دارای شئون مختلف است. منظور از ادراک کننده، «نفس» و منظور از درک شده، همان «صور ادراکی» است که از واقعیات خارجی دریافت می‌شود. نفس چنانکه گفته شد، دارای دو قوه نظری و عملی است؛ مراتب عقل نظری عبارت است از: عقل هیولانی که صرف استعداد است، عقل بالملکه مرحله توان درک ادراکات بدیهیه، عقل بالفعل که توان ادراک مسائل نظری و در نهایت عقل مستفاد که نظریات در پیشگاه نفس انسانی حاضر هستند. بنابراین ملاصدرا مراحل تکامل انسانی را اینگونه بیان می‌کند که وقتی گفته شود نفس ادراک کننده صورتهاست، در واقع، منظور آن است که نفس خود آن صورتهاست. تعدد الفاظ عقل، عاقل و معقول، الزاماً به معنای سه عنصر خارجی نیست؛ بلکه تعدد الفاظ یا تعدد مفاهیم می‌تواند به وجود یک مصداق واحد اشاره داشته باشد (صدرالدین شیرازی، ۱۳۸۷، ص ۲۴ و ۲۵).

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان/ ۳۷۹

از این رهگذر مشخص می‌شود که ادراک یعنی؛ «علم، هستی علمی همان شیء معلوم است و هستی علمی شیء معلوم دیگر نیست». ملاصدرا در رسائل قدسیه برای انسان تنزلات و ترقیات بسیاری برمی‌شمارد؛ در عین آنکه وحدت جمعی او حفظ می‌شود؛ گاهی تنزل در مرتبه مادی را تجربه می‌کند، گاهی به مرتبه عقل صعود می‌کند و گاهی نیز در مراتب بینابین می‌ماند و در هر کدام از این مراتب علم مخصوص آن مرتبه را داراست (لاهیجی، ۱۳۸۶، ص ۱۰۰). وی در نهایت، حصول، تجربه و تقابل عمل و ادراک را برای رسیدن به «حضور» می‌داند. در المشاعر آمده است:

«علم به مفاهیم، مثار کثرت و منشأ غیریت است. معرفت تام حاصل نمی‌شود مگر به علم شهودی و حضوری، علم شهودی-اشراقی، منشأ وحدت و باعث نفی جدایی است، درجه اعلائی علم به سبب اتحاد عالم و معلوم حاصل می‌گردد؛ چون سبب جهل و مانع از کمال ادراک و شهود، همان غیریت و جدایی عالم از معلوم است. هرچه اتحاد، شدیدتر و تام‌تر باشد، علم کامل‌تر است» (لاهیجی، ۱۳۸۶، ص ۱۱۵). زیرا ادراک، نیل مدرک به چیزی است که شایسته اوست و ادراک، عمل نفس و شأن اوست؛ ادراک باید متناسب با هویت مجرد نفس باشد و این صورت نورانی، حاس بالفعل و محسوس بالفعل است و هر دو در وجود متحدند (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۵۶). و نفس دارای سه مرتبه حسی خیالی و عقلی است؛ نفس در هر یک از مراتب سه گانه خویش-براساس اصل اتحاد علم عالم و معلوم- با ادراکات مناسب با آن مرتبه متحد است. بنابراین مرتبه حسی نفس با ادراکات حسی عینیت دارد و به همین ترتیب (مصباح یزدی، ۱۳۹۴، ص ۴۹۳). وقتی نفس ادراک‌کننده است و ادراک شخص، در وهله اول، شخصیت و شاکله او، و در وهله دوم تعیین‌کننده‌ی عمل اوست (در عین آنکه از عمل نیز تاثیر می‌پذیرد)، در نتیجه با درک چگونگی این اتحاد و خودشناسی ایجاد شده برای وی، می‌توان به اصلاح باورهای غلط و به تبع آن اعمال غلط گام برداشت؛ زیرا براساس وحدت قوا، تمام حالات و قوای انسانی در نفس ساری است و تمام آنها در

هویت انسان دارای نقش هستند و هیچ بخش از آن مستقل از دیگری نیست و تمام حالات در تمام جنبه‌های نفس اثر دارند، اگر چه دارای نسبت‌های متفاوت با آن باشند. بنابراین می‌توان با تصحیح دریافت شخص از جهان و نگاه او، در تصحیح حالات درونی به او امداد رساند و این خودآگاهی به وی القا شود که می‌تواند نسبت دریافت‌های خودش را با کل زندگی‌اش بیابد. **اول**، با تصحیح همان حالات می‌تواند هستی و وجودش را تغییر دهد **دوم**، با ایجاد این بصیرت و بازاندیشی و ایجاد خودآگاهی بازاندیشانه، به شخص در اندیشیدن به حالات و ادراکاتش کمک خواهد شد و به تبع آن از چارچوب‌های خود خارج می‌شود و خودش را فراتر و عمیق‌تر نظر می‌کند؛ چنانکه غایت نهایی منطق چنین است «آخرین نتیجه آن است که تصورات و تصدیقات کاسب را می‌شناساند، احوال اجزاء و مبادی و درجات شدت، ضعف، صحت و فساد آنها را بیان می‌کند» (صدرالدین شیرازی، ۱۳۶۲، ص ۴۴). معادل همین نوع نگاه را ملاصدرا در دید اندرونی به کار گرفته است:

«هر چیزی که در این عالم، و یا بعد از ارتحال مشاهده می‌کند آن را به حقیقت در ذات خویش و در عالم مخصوص به خویش مشاهده می‌کند و هیچ چیزی را خارج از ذات خویش و عالم خویش مشاهده نمی‌کند؛ زیرا همه چیز در حیطه ذات او مندرج است. او جامع جمیع نشات وجودی، مظهر اتم اسمای تشبیهی-تنزیهی است؛ بنابراین عالم همه در ذات اوست» (مصلح، ۱۳۷۵، ص ۳۵۹).

نکته مهم اینکه علاوه بر دیده اندرونی، از نفس، ادراکات و اتحاد وی با آن، می‌توان دیده خارجی نیز به دست آورد؛ زیرا با فراهم شدن زمینه اندیشیدن به مسائل از نگاه متفاوت، و از طرفی فراهم سازی زمینه مناسب برای اصل اندیشیدن به حالات، ملکات، اندیشه‌ها، در واقع این امکان برای شخص فراهم می‌شود که به مانند درمان منطق محور، بیرون خودش بایستند و نسبت خودش را با عالم و افکارش بسنجد. با این نگاه خارجی، مسائل و راه‌حل‌ها متفاوت می‌شود.

۵. نتیجه

براساس بررسی‌های انجام شده، پیوند میان روش درمان منطق محور و فلسفه ملاصدرا در مفهوم ادراک، امکان ارائه مشاوره فلسفی مبتنی بر دیدگاه صدرایی را تأیید می‌کند. در درمان منطق محور، شناسایی مغالطات و جایگزینی آن با پادزهرهای فلسفی، به بهبود رفتار و در نهایت ارتقاء کیفیت زندگی وی منجر می‌شود. در فلسفه ملاصدرا، ادراکات، جوهر و هویت هر شخص را شکل می‌دهد؛ این ادراکات نه تنها اعمال را شکل می‌دهند؛ بلکه از آنها تأثیر می‌پذیرند و به ادراکات جدید منجر می‌شوند. قوانین منطقی از نظر ملاصدرا، برای بهبود عملکرد و دوری از کج فهمی‌ها ضروری است و می‌توان از طریق سازوکار حاکم بر ادراکات و نحوه تعامل آن با عمل، اتحاد ادراک کننده و ادراک شده را در چارچوبی نظری ارائه کرد. این پژوهش نشان می‌دهد که افراد با بهره‌گیری از خودآگاهی و بازاندیشی و اصلاح ادراکات، خود را از قالب باورهای نادرست خارج کنند و به درک عمیق‌تر از خود و جهان دست یابند. این فرآیند که با اصول مشاوره فلسفی همراه است، می‌تواند به بهبود ارتقای کیفیت زندگی افراد یاری رساند. بنابراین، استفاده از مفاهیم صدرایی در مشاوره فلسفی، به ویژه در زمینه اصلاح ادراکات و باورها، نه تنها امکان‌پذیر است بلکه می‌تواند به عنوان رویکردی نوین و بومی در مشاوره فلسفی مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- آشتیانی، جلال‌الدین (۱۳۸۱). شرح بر زاد المسافر؛ قم: بوستان کتاب.
- جوادی‌آملی، عبدالله (۱۴۰۱). رَحِیقِ مَخْتوم، ج ۲۰، انتشارات اسراء.
- راب، پیتر (۱۳۹۸). مشاوره فلسفی (نظر و عمل)؛ علی علوی‌نیا، انتشارات فراروان.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۰). اسرارالایات و انوار البینات؛ تهران: انجمن اسلامی حکمت و فلسفه.

- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۲). منطق نوین مشتمل بر اللمعات المشرقیه فی الفنون المنطقیه؛ تهران: نشر آگاه.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۶۶). شرح اصول کافی، تهران: مؤسسه تحقیقات فرهنگی.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۷). سه رسائل فلسفی؛ قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه.
- صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۹۸۱). الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه، دارالاحیاء التراث العربی.
- کوهن، الیوت، زینچ، سمیوئل (۱۴۰۰) مشاوره فلسفی؛ ترجمه مهدی فرجی پاک و فرزانه فخرائی، ارجمند.
- کوهن، الیوت (۱۴۰۳). نظریه و کاربرست درمان منطق محور؛ مهدی فرجی پاک و فرزانه خزائی، ارجمند.
- لاهیجی، محمدجعفر بن محمدصادق (۱۳۸۶). شرح رساله المشاعر، بوستان کتاب.
- مارینف، لو (۱۴۰۰). پرسش‌های بزرگ؛ ترجمه ایمان همتی، معصومه موسوی، شبخیز.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۳). شرح الاسفار، شرح ج ۱، ج اول، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۴). شرح الاسفار، شرح ج ۸، ج اول، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- مصلح، جواد (۱۳۷۵). شواهد الربوبیه صدرالدین شیرازی، انتشارات سروش.
- امامی، زهرا، حسن پور، علیرضا (۱۳۹۶). بدن و ربط آن با افعال انسانی از منظر ملاصدرا؛ فلسفه تحلیلی، شماره ۳۲، صص ۲۶-۵.

کاربست‌پذیری فلسفه ملاصدرا در مشاوره فلسفی؛ بر اساس درمان منطقی کوهن/نورعلی، وکیلی، جعفریان / ۳۸۳

- پورآقا، مریم (۱۳۹۷). تبیین مشاوره فلسفی بر مبنای فلسفه تحلیلی و پیشنهاد چارچوبی برای آموزش آن، رساله دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه خوارزمی.
- خدام‌حسینی، زهرا (۱۳۹۹). بررسی مبانی رویکرد مشاوره فلسفی براساس نظریه معرفت‌شناسی ملاصدرا؛ پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات و معارف هدی.
- نظرنژاد، نرگس، نظیری خامنه، نوشین (۱۴۰۴). کاربرد فلسفه اسلامی در درمان و مشاوره منطقی محور الیوت کوهن؛ مجله پژوهشهای مابعدالطبیعه.

- نظرنژاد، نرگس (۱۴۰۴). جایگاه فضایل، تعالی و معنویت در درمان و مشاوره منطقی محور کوهن؛ فلسفه و کلام اسلامی، شماره ۱، صص ۱۲۷-۱۰۵.

- Cohen, Eliot D (1995). Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines. Vol. 15, No. 2.
- Cohen, Eliot D (2004). Philosophy with Teeth, International Journal of Philosophical Practice, (2): 9-1.
- Cohen, Eliot D (2015). What Else Can YOU Do with Philosophy Besides Teach? International Journal of Philosophical Practice, Volume 3, No3. pp 31-40.
- Cohen, Eliot D (2019). The Epistemology of Logic-Based Therapy, International Journal of Philosophical Practice, Volume 5, No1, pp 48-61.
- Zeinaich, Samuel (2005). Eliot D. Cohen on the Metaphysics of Logic-Based Therapy.